ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 20ής Μαΐου 2010 *

Στην υπόθεση C-160/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα) με απόφαση της 1ης Απριλίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Μαΐου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Ιωάννης Κατσιβαρδάς — Νικόλαος Τσίτσικας ΟΕ

κατά

Υπουργού Οικονομικών,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ελληνική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, E. Juhász, Γ. Αρέστη, T. von Danwitz (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 3ης Μαρτίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η εταιρία Ιωάννης Κατσιβαρδάς — Νικόλαος Τσίτσικας ΟΕ, εκπροσωπούμενη από την Ε. Σταμούλη και τον Σ. Γκίκα, δικηγόρους,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Ε. Λευθεριώτου, Α. Βασιλοπούλου και Σ. Παπαϊωάννου,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Gentili, avvocato dello Stato,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον G. Valero Jordana και τον Ι. Ζέρβα,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία της ρήτρας του μάλλον ευνοουμένου κράτους η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, αφενός, και [του Συμφώνου της Καρθαγένης] και των χωρών μελών [του], Βολιβίας, Κολομβίας, Ισημερινού, Περού και Βενεζουέλας, αφετέρου (στο εξής: συμφωνία συνεργασίας), η οποία εγκρίθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1591/84 του Συμβουλίου, της 4ης Ιουνίου 1984 (ΕΕ L 153, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της εταιρίας ελληνικού δικαίου Ιωάννης Κατσιβαρδάς — Νικόλαος Τσίτσικας ΟΕ (στο εξής: Κατσιβαρδάς ΟΕ) και του Υπουργού Οικονομικών, με αντικείμενο την επιστροφή του ποσού που κατέβαλε η Κατσιβαρδάς ΟΕ, κατόπιν του εκτελωνισμού μιας ποσότητας μπανανών που είχε εισαγάγει από τον Ισημερινό το 1993, ως ειδικό φόρο κατανάλωσης, του οποίου η επιβολή στις μπανάνες προβλεπόταν τότε από την ελληνική νομοθεσία.

Το νομικό πλαίσιο

Οι διεθνείς συμβάσεις

Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT)

3 Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου του 1994 (στο εξής: GATT του 1994), η οποία περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1Α της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, εγκρίθηκε με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθόσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ L 336, σ. 1). Το άρθρο 1, στοιχείο α΄, της GATT του 1994 προβλέπει ότι η συμφωνία αυτή περιλαμβάνει τις διατάξεις της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου του 1947 (στο εξής: GATT του 1947), όπως διορθώθηκε, τροποποιήθηκε ή αναθεωρήθηκε με τις διατάξεις των νομικών πράξεων που τέθηκαν σε ισχύ πριν από την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

4 Μεταξύ των διατάξεων της GATT του 1947 που έχουν περιληφθεί στην GATT του 1994 καταλέγεται (βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1) και η ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους, η οποία έχει ως εξής:

«Όλα τα πλεονεκτήματα, ευεργετήματα, προνόμια ή ατέλειες που παραχωρούνται από συμβαλλόμενο μέρος σε προϊόν καταγωγής ή προορισμού οποιασδήποτε άλλης χώρας θα επεκτείνονται αμέσως και άνευ όρων σε κάθε παρόμοιο προϊόν που έχει

ως καταγωγή ή προορισμό το έδαφος οποιουδήποτε άλλου συμβαλλόμενου μέρους. Η διάταξη αυτή αφορά τους τελωνειακούς δασμούς και τους πάσης φύσεως φόρους που εισπράττονται λόγω εισαγωγής ή εξαγωγής ή επ' ευκαιρία της εισαγωγής ή της εξαγωγής, καθώς και όσους βαρύνουν τις διεθνείς μεταφορές κεφαλαίων για την καταβολή του τιμήματος των πραγματοποιούμενων εισαγωγών ή εξαγωγών, τον τρόπο εισπράξεως αυτών των δασμών και φόρων, το σύνολο της νομοθεσίας και των διατυπώσεων που αφορούν τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές, καθώς και όλα τα ζητήματα στα οποία αναφέρονται οι παράγραφοι 2 και 4 του άρθρου ΙΙΙ.»

5 Το άρθρο ΙΙΙ, παράγραφος 2, της GATT του 1947 αφορά τους εσωτερικούς φόρους και τις λοιπές εσωτερικές επιβαρύνσεις, ενώ η παράγραφος 4 του ίδιου αυτού άρθρου αναφέρεται στους νόμους, στις κανονιστικές πράξεις ή τις άλλες διατάξεις που διέπουν την πώληση, την εμπορία, την αγορά, τη μεταφορά, τη διανομή και τη χρήση των προϊόντων.

Η συμφωνία συνεργασίας

6 Κατά το άρθρο 1 της συμφωνίας συνεργασίας, το κείμενο της οποίας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του κανονισμού 1591/84, με τον οποίο εγκρίθηκε η εν λόγω συμφωνία, «τα συμβαλλόμενα μέρη, μέσα στα όρια των αρμοδιοτήτων τους, λαμβάνοντας υπόψη το αμοιβαίο συμφέρον και σύμφωνα με τους μακροπρόθεσμους στόχους των οικονομιών τους, αναλαμβάνουν τη δέσμευση να καθιερώσουν μεταξύ τους την ευρύτερη δυνατή οικονομική συνεργασία, η οποία δεν θα αποκλείει εκ των προτέρων κανένα τομέα και θα λαμβάνει υπόψη τους διαφορετικούς βαθμούς ανάπτυξής τους». Η ίδια διάταξη διευκρινίζει ότι στόχος της συνεργασίας αυτής «είναι να συμβάλλει γενικά στην ανάπτυξη των οικονομιών τους και στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου τους».

7 Το άρθρο 4 της εν λόγω συμφωνίας ορίζει τα εξής:

«Μεταχείριση του μάλλον ευνοουμένου κράτους

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη παρέχουν το ένα στο άλλο, για τις εισαγωγές και εξαγωγές εμπορευμάτων, τη μεταχείριση του μάλλον ευνοουμένου κράτους σε όλους τους τομείς που αφορούν:

— την εφαρμογή των δασμών και διαφόρων τελών, συμπεριλαμβανομένου και του τρόπου είσπραξης αυτών των δασμών και τελών,

— τις διατάξεις που αφορούν τον εκτελωνισμό, τη διαμετακόμιση, την τελωνειακή αποταμίευση ή τη μεταφόρτωση,

— τους άμεσους ή έμμεσους φόρους και τις άλλες εσωτερικές φορολογίες,

— τον τρόπο πληρωμής, και ιδίως την παροχή συναλλάγματος και τη μεταβίβαση των πληρωμών αυτών,

— τους κανονισμούς σχετικά με την πώληση, την αγορά, τη μεταφορά, τη διανομή και τη χρησιμοποίηση των εμπορευμάτων στην εσωτερική αγορά.

2. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δεν ισχύουν για τα ακόλουθα:

α) τα πλεονεκτήματα που παρέχονται στις όμορες χώρες για να διευκολύνουν τις ανταλλαγές μεταξύ παραμεθόριων περιοχών,

β) τα πλεονεκτήματα που παρέχονται με σκοπό τη δημιουργία τελωνειακής ένωσης ή ζώνης ελεύθερων συναλλαγών ή ως συνέπεια της δημιουργίας μιας τέτοιας ένωσης ή ζώνης, περιλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που παρέχονται στα πλαίσια μιας ζώνης περιφερειακής οικονομικής ενοποίησης στη Λατινική Αμερική,

γ) τα πλεονεκτήματα που παρέχονται σε ορισμένες χώρες με βάση τη [GATT του 1947],

δ) τα πλεονεκτήματα που οι χώρες μέλη [του Συμφώνου της Καρθαγένης] παρέχουν σε ορισμένες χώρες σύμφωνα με τις διατάξεις του πρωτοκόλλου για τις εμπορικές διαπραγματεύσεις μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών, στα πλαίσια της [GATT του 1947].

3. Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προκύπτουν από τις διατάξεις της [GATT του 1947].»

8 Το άρθρο 5 της συμφωνίας συνεργασίας, το οποίο αφορά τη Μικτή Επιτροπή Συνεργασίας, προβλέπει στην παράγραφο 2 ότι η μικτή αυτή επιτροπή είναι αρμόδια, μεταξύ άλλων, να συνιστά λύσεις σε περιπτώσεις διαφορών μεταξύ των μερών ως προς την ερμηνεία και την εκτέλεση της συμφωνίας αυτής.

9 Το παράρτημα ΙΙ της συμφωνίας συνεργασίας, το οποίο επιγράφεται «Δήλωση για την εμπορική συνεργασία», έχει ως εξής:

«Στα πλαίσια της εμπορικής συνεργασίας που προβλέπεται στην παρούσα συμφωνία, τα μέρη δηλώνουν ότι είναι διατεθειμένα να εξετάσουν, στο πλαίσιο της μικτής επιτροπής και σύμφωνα με την αντίστοιχη οικονομική πολιτική τους, τα ενδεχόμενα ειδικά προβλήματα που θα μπορούσαν να ανακύψουν στον εμπορικό τομέα.»

Η συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας

10 Η συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και του Συμφώνου της Καρθαγένης και των χωρών μελών του, της Δημοκρατίας της Βολιβίας, της Δημοκρατίας της Κολομβίας, της Δημοκρατίας του Ισημερινού, της Δημοκρατίας του Περού και της Δημοκρατίας της Βενεζουέλας (στο εξής: συμφωνία-πλαίσιο για τη συνεργασία), εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 98/278/ΕΚ του Συμβουλίου, της 7ης Απριλίου 1998 (ΕΕ L 127, σ. 10).

11 Κατά το άρθρο 2 της εν λόγω συμφωνίας-πλαισίου συνεργασίας, τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν να δώσουν νέα ώθηση στις σχέσεις τους αναπτύσσοντας τη συνεργασία τους χάρη στην επέκτασή της σε νέους τομείς.

12 Το άρθρο 4 της συμφωνίας-πλαισίου αυτής ορίζει τα εξής:

«Τα συμβαλλόμενα μέρη παρέχουν αμοιβαία τη μεταχείριση του μάλλον ευνοουμένου κράτους κατά τις εμπορικές τους σχέσεις, σύμφωνα με τις διατάξεις της [GATT του 1994].

Τα δύο μέρη επιβεβαιώνουν τη βούλησή τους να πραγματοποιούν τις εμπορικές τους συναλλαγές τηρουμένης της εν λόγω συμφωνίας.»

13 Το άρθρο 33, παράγραφος 2, της εν λόγω συμφωνίας-πλαισίου προβλέπει ότι οι διατάξεις της αντικαθιστούν τις διατάξεις των προγενέστερων συμφωνιών μεταξύ της Κοινότητας και των χωρών μελών του Συμφώνου της Καρθαγένης που είτε δεν συμβιβάζονται είτε είναι όμοιες με τις διατάξεις αυτής της συμφωνίας-πλαισίου.

Η τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ

14 Η τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ, η οποία υπογράφηκε στη Λομέ στις 15 Δεκεμβρίου 1989, εγκρίθηκε με την απόφαση 91/400/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ του Συμβουλίου και της Επιτροπής, της 25ης Φεβρουαρίου 1991 (ΕΕ L 229, σ. 1). Το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 5 για τις μπανάνες, το οποίο προσαρτάται στην εν λόγω σύμβαση, ορίζει τα εξής:

«Όσον αφορά τις εξαγωγές των μπανανών του στις αγορές της Κοινότητας, κανένα κράτος [από τα κράτη της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού που έχουν συνάψει την παρούσα σύμβαση (στο εξής: κράτη ΑΚΕ)] δεν θα βρεθεί σε λιγότερο

ευνοϊκή θέση απ' ό,τι στο παρελθόν ή στο παρόν, όσον αφορά την πρόσβασή του στις παραδοσιακές αγορές του και τα πλεονεκτήματά του στις αγορές αυτές.»

Το εθνικό δίκαιο

15 Το άρθρο 7 του νόμου 1798/1988, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 1914/1990, προέβλεπε την επιβολή, από την 1η Ιουλίου 1988, ειδικού φόρου κατανάλωσης 150 δραχμών ανά χιλιόγραμμο στις μπανάνες που εισάγονταν από την αλλοδαπή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, στις μπανάνες που παράγονταν στην Ελλάδα. Στη συνέχεια ο εν λόγω φόρος αυξήθηκε και αργότερα μειώθηκε, ώσπου καταργήθηκε το 1998.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

16 Τον Ιούλιο του 1993 επιβλήθηκαν στην Κατσιβαρδάς ΟΕ, κατόπιν του εκτελωνισμού ενός φορτίου μπανανών που είχε εισαχθεί απευθείας από τον Ισημερινό, δασμοί και άλλοι φόροι, συνολικού ύψους 6 785 565 δραχμών (19 913,61 ευρώ), τους οποίους και κατέβαλε η εταιρία αυτή, διατυπώνοντας πάντως επιφύλαξη ως προς το ποσό των 4 986 100 δραχμών που κατέβαλε ως ειδικό φόρο κατανάλωσης. Στη συνέχεια η Κατσιβαρδάς ΟΕ ζήτησε να της επιστραφούν, ως αχρεωστήτως καταβληθέντες, ο ειδικός φόρος κατανάλωσης και ο αναλογών φόρος προστιθέμενης αξίας.

17 Μετά την άρνηση της αρμόδιας τελωνειακής αρχής να επιστρέψει τα εν λόγω ποσά, η Κατσιβαρδάς ΟΕ προσέφυγε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, το οποίο δέχθηκε την προσφυγή κατά το μέρος που αφορούσε την ακύρωση των επίμαχων καταλογιστικών πράξεων και το αίτημα περί επιστροφής του φόρου. Κατόπιν

όμως της μεταρρύθμισης της απόφασης αυτής από το Εφετείο, η Κατσιβαρδάς ΟΕ άσκησε αναίρεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

18 Το δικαστήριο αυτό κρίνει ότι, αντίθετα απ' ό,τι υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, ο επίμαχος ειδικός φόρος κατανάλωσης πρέπει να χαρακτηριστεί ως εσωτερικός φόρος κατά την έννοια του άρθρου 95 της Συνθήκης ΕΟΚ (που έγινε στη συνέχεια το άρθρο 95 της Συνθήκης ΕΚ και αποτελεί πλέον, κατόπιν τροποποίησης, το άρθρο 90 ΕΚ) και όχι ως επιβάρυνση ισοδύναμου αποτελέσματος προς δασμό κατά την έννοια των άρθρων 9 και 12 της Συνθήκης ΕΟΚ (που έγιναν στη συνέχεια το άρθρο 95 της Συνθήκης ΕΚ και αποτελούν πλέον, κατόπιν τροποποίησης, τα άρθρα 23 ΕΚ και 25 ΕΚ). Ο εσωτερικός αυτός φόρος όμως επιβάλλεται νομίμως στις μπανάνες που εισάγονται απευθείας από τρίτες χώρες, αν η δυσμενής φορολογική μεταχείριση δεν αποκλείεται από ειδικές ρήτρες εμπορικών συμφωνιών μεταξύ της Κοινότητος και των τρίτων αυτών χωρών, όπως είναι το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας.

19 Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει εξάλλου στην απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1995, C-469/93, Chiquita Italia (Συλλογή 1995, σ. I-4533), κατά την οποία το πρωτόκολλο αριθ. 5 για τις μπανάνες, το οποίο προσαρτάται στην τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ, περιέχει διάταξη που αποσκοπεί στη διασφάλιση της πρόσβασης των μπανανών προέλευσης κρατών ΑΚΕ στις παραδοσιακές αγορές τους υπό συνθήκες που να μην είναι λιγότερο ευνοϊκές από αυτές που ίσχυαν κατά την έναρξη της ισχύος, την 1η Απριλίου 1976, της παρόμοιας ρήτρας που περιελάμβανε το σημείο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 6 για τις μπανάνες, το οποίο είχε προσαρτηθεί στη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ της Λομέ, η οποία είχε υπογραφεί στις 28 Φεβρουαρίου 1975 (στο εξής: ρήτρα standstill).

20 Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, η μεταχείριση των χωρών μελών του Συμφώνου της Καρθαγένης ως μάλλον ευνοουμένων κρατών συνεπάγεται την εξομοίωση των μπανανών από τις χώρες αυτές προς τις μπανάνες προέλευσης κρατών ΑΚΕ. Έτσι, η δυνατότητα του αιτούντος δικαστηρίου να εκτιμήσει τη νομιμότητα ενός ειδικού φόρου κατανάλωσης, όπως ο επίδικος στην υπόθεση της κύριας δίκης, εξαρτάται από το ζήτημα αν από τη συμφωνία συνεργασίας, και ιδίως από το άρθρο 4 της συμφωνίας αυτής, απορρέουν δικαιώματα τα οποία μπορούν να επικαλούνται ευθέως οι ιδιώτες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων των κρατών μελών, οπότε η Κατσιβαρδάς

ΟΕ θα μπορούσε να επικαλεστεί το προαναφερθέν άρθρο, σε συνδυασμό με τη ρήτρα standstill, κατά του ειδικού φόρου κατανάλωσης που επιβλήθηκε στις επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης μπανάνες.

21 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι το Δικαστήριο αποφάνθηκε με την απόφαση της 1ης Μαρτίου 2005, C-377/02, Van Parys (Συλλογή 2005, σ. I-1465), ότι από τη ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους που περιλαμβάνεται στη συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας, η οποία συνήφθη μεταγενέστερα με τις χώρες που μετέχουν στο Σύμφωνο της Καρθαγένης, δεν απορρέουν τέτοια δικαιώματα και ότι τα πλεονεκτήματα που παρέχονται με τις συμβάσεις ΑΚΕ-ΕΟΚ αφορούν μόνο τις «παραδοσιακές» μπανάνες ΑΚΕ, δηλαδή τις μπανάνες καταγωγής κρατών ΑΚΕ, εντός του ορίου της εισαγόμενης κατ' έτος ποσότητας κατά την 1η Απριλίου 1976, πράγμα που σημαίνει ότι τα πλεονεκτήματα αυτά δεν φαίνεται να μπορούν να επεκταθούν και στις μπανάνες καταγωγής άλλων χωρών.

22 Το Συμβούλιο της Επικρατείας, καθόσον θεωρεί ότι το Δικαστήριο δεν έχει αποφανθεί μέχρι σήμερα επί της συμφωνίας συνεργασίας, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Ένας ιδιώτης (επιτηδευματίας εισαγωγέας μπανάνας από τον Ισημερινό), ο οποίος διώκει την επιστροφή εσωτερικού φόρου καταναλώσεως, ως αχρεωστήτως καταβληθέντος, δύναται να προβάλει ενώπιον τού εθνικού δικαστηρίου ότι η εθνική φορολογική ρύθμιση (άρθρο 7 του ελληνικού νόμου 1798/1988, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 του νόμου 1914/1990) είναι ασύμβατη προς το άρθρο 4 της συμφωνίας [συνεργασίας];»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Επί του παραδεκτού

23 Η Ελληνική Κυβέρνηση αμφισβητεί το παραδεκτό του προδικαστικού ερωτήματος, ισχυριζόμενη, πρώτον, ότι αντικείμενο του ερωτήματος αυτού δεν είναι η ερμηνεία διάταξης του κοινοτικού δικαίου, αλλά το ζήτημα αν οι ιδιώτες μπορούν να επικαλούνται την αντίθεση εθνικών διατάξεων προς κοινοτική πράξη, και, δεύτερον, ότι με το ερώτημα αυτό δεν διευκρινίζεται ποια διάταξη χρήζει ερμηνείας.

24 Συναφώς υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο, μολονότι δεν είναι αρμόδιο, κατά το άρθρο 234 ΕΚ, να εφαρμόζει τον κοινοτικό κανόνα σε συγκεκριμένη διαφορά και, επομένως, να χαρακτηρίζει μια διάταξη του εθνικού δικαίου με γνώμονα τον κανόνα αυτόν, μπορεί πάντως, στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας που έχει θεσμοθετηθεί με το άρθρο αυτό, να παρέχει, με βάση τα στοιχεία της δικογραφίας, στο εθνικό δικαστήριο τα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που θα μπορούσαν να του είναι χρήσιμα για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διάταξης αυτής (απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-6/01, Anomar κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-8621, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

25 Το προδικαστικό ερώτημα όμως που έχει υποβληθεί εν προκειμένω σχετικά με τη δυνατότητα των ιδιωτών να επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων τη ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους, η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας, προκειμένου να αντιτάσσονται στην εφαρμογή μιας εθνικής φορολογικής διάταξης, αφορά το ζήτημα αν η ρήτρα αυτή μπορεί να παράγει άμεσα αποτελέσματα σε σχέση με τους ιδιώτες και επομένως αφορά την ερμηνεία της.

26 Η εν λόγω ρήτρα περιλαμβάνεται στη συμφωνία συνεργασίας, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό 1591/84 και αποτελεί συνεπώς, σύμφωνα με πάγια νομολογία, πράξη των οργάνων της Κοινότητας την οποία το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει στο πλαίσιο προδικαστικής διαδικασίας (βλ., επ' αυτού, τις αποφάσεις της 30ής Απριλίου 1974, 181/73, Haegeman, Συλλογή τόμος 1974, σ. 245, σκέψεις 4 έως 6, της 16ης Ιουνίου 1998, C-162/96, Racke, Συλλογή 1998, σ. I-3655, σκέψη 41, και της 22ας Οκτωβρίου 2009, C-301/08, Bogiatzi, Συλλογή 2009, σ. I-10185, σκέψη 23).

27 Επιπλέον, κατά πάγια επίσης νομολογία, τα σχετικά με την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ερωτήματα, τα οποία υποβάλλει το εθνικό δικαστήριο εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου που προσδιορίζει το δικαστήριο αυτό με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, είναι κατά τεκμήριο λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης που έχει υποβάλει εθνικό δικαστήριο μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή όταν έστω το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, C-210/06, Cartesio, Συλλογή 2008, σ. I-9641, σκέψη 67 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

28 Εν προκειμένω, από την απάντηση στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αν οι ιδιώτες, όπως είναι η εταιρία Κατσιβαρδάς ΟΕ, μπορούν να επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας εξαρτάται η δυνατότητα της αναιρεσείουσας της κύριας δίκης να επικαλεστεί βασίμως τη ρήτρα standstill στην οποία στηρίζεται η επιχειρηματολογία της στην υπόθεση της κύριας δίκης σχετικά με την έλλειψη νομιμότητας του ειδικού φόρου κατανάλωσης που επιβάλλεται στις μπανάνες κατά την εθνική νομοθεσία.

29 Επομένως, δεν είναι πρόδηλο ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου την οποία ζητεί το αιτούν δικαστήριο δεν έχει καμία χρησιμότητα για το εν λόγω δικαστήριο.

30 Συνεπώς, το προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

31 Το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία, με το ερώτημά του, το ζήτημα αν οι ιδιώτες μπορούν να επικαλούνται ευθέως το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας κατά την εκδίκαση διαφοράς από δικαστήριο κράτους μέλους.

32 Συναφώς πρέπει καταρχάς να υπενθυμιστεί εκ προοιμίου ότι, σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου, τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι αρμόδια για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη συμφωνιών με τις τρίτες χώρες είναι ελεύθερα να προσδιορίζουν, σε συμφωνία με τις χώρες αυτές, τα αποτελέσματα που θα παράγουν οι διατάξεις της οικείας συμφωνίας στην εσωτερική έννομη τάξη των συμβαλλόμενων μερών. Μόνον αν το ζήτημα αυτό δεν έχει διευθετηθεί από τη συμφωνία, εναπόκειται στα αρμόδια δικαστήρια, και ιδίως στο Δικαστήριο, να το επιλύσει στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του δυνάμει της Συνθήκης ΣΛΕΕ, όπως ακριβώς και κάθε άλλο ζήτημα ερμηνείας σχετικό με την εφαρμογή της συμφωνίας εντός της Ένωσης (βλ. αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 1982, 104/81, Kupferberg, Συλλογή 1982, σ. 3641, σκέψη 17, της 23ης Νοεμβρίου 1999, C-149/96, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1999, σ. I-8395, σκέψη 34, και της 9ης Σεπτεμβρίου 2008, C-120/06 P και C-121/06 P, FIAMM και FIAMM Technologies κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. I-6513, σκέψη 108).

33 Υπενθυμίζεται επίσης ότι από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η εξακρίβωση του άμεσου αποτελέσματος των διατάξεων που περιλαμβάνονται σε συμφωνία που έχει συνάψει η Ένωση με τρίτες χώρες προϋποθέτει οπωσδήποτε την ανάλυση του πνεύματος, της οικονομίας και του γράμματος της συμφωνίας αυτής (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Chiquita Italia, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

34 Αντίθετα, όπως άλλωστε παρατήρησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η φύση της νομικής πράξης με την οποία εγκρίθηκε η οικεία διεθνής συμφωνία δεν είναι λυσιτελής στο πλαίσιο της εξακρίβωσης αυτής. Συγκεκριμένα, όπως συνάγεται από την απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 1987, 12/86, Demirel (Συλλογή 1987, σ. 3719, σκέψη 25), το γεγονός ότι μια διάταξη διεθνούς συμφωνίας έχει εγκριθεί είτε με απόφαση είτε με κανονισμό δεν ασκεί καμία επιρροή επί του ζητήματος αν η διάταξη αυτή παράγει άμεσα αποτελέσματα. Κατά συνέπεια, το επιχείρημα

της Κατσιβαρδάς ΟΕ ότι η ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους, η οποία περιέχεται στη συμφωνία συνεργασίας, έχει άμεσο αποτέλεσμα για τον λόγο ότι η συμφωνία αυτή εγκρίθηκε με κανονισμό, αντίθετα από τη συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας, η οποία εγκρίθηκε με απόφαση, πρέπει να απορριφθεί.

35 Όσον αφορά το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας, αντίθετα από ό,τι υποστηρίζει η Ιταλική Κυβέρνηση, το γεγονός ότι το άρθρο αυτό περιλαμβάνεται σε συμφωνία συνεργασίας δεν αποκλείει καταρχήν τη δυνατότητα των ιδιωτών να το επικαλούνται. Συγκεκριμένα, γίνεται κατά πάγια νομολογία δεκτό ότι το γεγονός ότι οι συμφωνίες αυτές αποσκοπούν κυρίως στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης των συμβαλλόμενων τρίτων χωρών, καθορίζοντας απλώς ένα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των μερών, χωρίς να αποβλέπουν σε μελλοντική ένταξη των χωρών αυτών στην Ένωση, δεν σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται η απευθείας εφαρμογή ορισμένων από τις διατάξεις τους (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1976, 87/75, Conceria Bresciani, Συλλογή τόμος 1976, σ. 57, σκέψη 23, προπαρατεθείσα απόφαση Kupferberg, σκέψη 22, και απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 1991, C-18/90, Kziber, Συλλογή 1991, σ. I-199, σκέψη 21).

36 Το Δικαστήριο πάντως, με τη σκέψη 58 της προπαρατεθείσας απόφασης Van Parys, απαντώντας σε ερώτημα που αφορούσε την ερμηνεία της ρήτρας του μάλλον ευνοουμένου κράτους, η οποία περιέχεται στη συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας που διαδέχθηκε τη συμφωνία συνεργασίας, αποφάνθηκε ότι οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλούνται τη ρήτρα αυτή ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών. Την ορθότητα της ερμηνείας αυτής δεν έχει αμφισβητήσει κανείς από τους ενδιαφερομένους που έχουν υποβάλει παρατηρήσεις στο Δικαστήριο στο πλαίσιο της προκείμενης υπόθεσης.

37 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν υπάρχουν στοιχεία λόγω των οποίων η ερμηνεία της ρήτρας του μάλλον ευνοουμένου κράτους που περιλαμβάνεται στη συμφωνία συνεργασίας θα μπορούσε να αποκλίνει από την προαναφερθείσα εκτίμηση που αφορούσε τη ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους που περιλαμβάνεται στη συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας.

38 Η διατύπωση βέβαια της ρήτρας του μάλλον ευνοουμένου κράτους στη συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας διαφέρει από τη διατύπωση της ίδιας ρήτρας στη συμφωνία συνεργασίας. Η διαφορετική διατύπωση της τελευταίας αυτής ρήτρας δεν μπορεί

εντούτοις να θεωρηθεί ως στοιχείο που καθιστά αναγκαία τη διαφορετική ερμηνεία της ως προς το ενδεχόμενο άμεσο αποτέλεσμά της, εκτός αν από την εν γένει οικονομία των συμφωνιών και τους σκοπούς τους προκύπτει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη επιδίωκαν, με τη διαφορετική αυτή διατύπωση, να στερήσουν από το άρθρο 4 της συμφωνίας-πλαισίου συνεργασίας το άμεσο αποτέλεσμα που ενδέχεται να είχε προηγουμένως το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας.

39 Η συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας πάντως, και ειδικότερα το άρθρο της 4, δεν έχει χαρακτηριστικά που να μαρτυρούν ότι τα συμβαλλόμενα μέρη βρίσκονται σε λιγότερο ευνοϊκή θέση από ό,τι υπό το κράτος της συμφωνίας συνεργασίας, και ειδικότερα σε σχέση με τη ρήτρα της μεταχείρισης του μάλλον ευνοουμένου κράτους.

40 Όσον αφορά καταρχάς τη φύση και το αντικείμενο της συμφωνίας-πλαισίου συνεργασίας, επιβάλλεται η ακριβώς αντίθετη διαπίστωση, ότι δηλαδή σκοπός της ήταν η ανανέωση και εμβάθυνση των αμοιβαίων δεσμεύσεων που είχαν αναλάβει τα συμβαλλόμενα μέρη με τη συμφωνία συνεργασίας. Πράγματι, μολονότι αμφότερες οι συμφωνίες έχουν συναφθεί μεταξύ των ίδιων μερών και μολονότι η εφαρμογή τους εντάσσεται στο ίδιο θεσμικό πλαίσιο, καθόσον διατηρούνται, δυνάμει του άρθρου 32, παράγραφος 1, της συμφωνίας-πλαισίου συνεργασίας, η μικτή επιτροπή και οι υποεπιτροπές που συστάθηκαν με τη συμφωνία συνεργασίας, η συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας προβλέπει αφενός ευρύτερη συνεργασία, αν ληφθεί υπόψη ο αριθμός των τομέων συνεργασίας, και αφετέρου πιο προωθημένη συνεργασία στις προβλεπόμενες συγκεκριμένες δράσεις.

41 Εξάλλου, η μετονομασία της συμφωνίας συνεργασίας σε συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας οφείλεται, όπως προκύπτει από το άρθρο 39, παράγραφος 1, της τελευταίας αυτής συμφωνίας, στη βούληση των συμβαλλόμενων μερών να έχουν τη δυνατότητα να συμπληρώνουν τη συμφωνία-πλαίσιο με συμφωνίες που θα αφορούν συγκεκριμένους τομείς ή συγκεκριμένες δραστηριότητες και όχι στη βούλησή τους να αναλάβουν δεσμεύσεις μικρότερης εμβέλειας.

42 Από τη σύγκριση των δύο αυτών συμφωνιών προκύπτει επομένως ότι τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν αναλάβει τη δέσμευση να εντείνουν προοδευτικά τη συνεργασία τους.

43 Επιπλέον, όπως υπενθυμίζει η Επιτροπή, κατά τον χρόνο της θέσπισης του άρθρου 4 της συμφωνίας συνεργασίας, οι χώρες του Συμφώνου της Καρθαγένης δεν ήσαν ακόμη όλες συμβαλλόμενα μέρη στην GATT του 1947. Όπως όμως τόνισε το Δικαστήριο με τη σκέψη 57 της προπαρατεθείσας απόφασης Van Parys σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας, η πρόθεση των συμβαλλομένων στην εν λόγω συμφωνία μερών ήταν η επέκταση της εφαρμογής του συστήματος που είχε θεσπιστεί στο πλαίσιο της GATT του 1994, ώστε να περιληφθούν και οι χώρες του Συμφώνου της Καρθαγένης και να ισχύσει και γι' αυτές η ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους την οποία προέβλεπε το άρθρο 1, παράγραφος 1, της GATT, χωρίς να μεταβληθεί το περιεχόμενό της. Ο ίδιος συλλογισμός ισχύει επίσης για τη συμφωνία συνεργασίας, αφού η διατύπωση του άρθρου της 4 δεν μαρτυρεί προφανώς ότι τα συμβαλλόμενα μέρη είχαν την πρόθεση να προβούν σε εμπορικές παραχωρήσεις έναντι των τριών χωρών του Συμφώνου της Καρθαγένης που δεν ήσαν ακόμη μέλη της GATT του 1947 οι οποίες να βαίνουν πέραν των παραχωρήσεών τους έναντι των εταίρων τους στην GATT.

44 Κατά συνέπεια, το συμπέρασμα του Δικαστηρίου, όπως διατυπώθηκε στην προπαρατεθείσα απόφαση Van Parys, ότι η ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους, η οποία περιλαμβάνεται στη συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας, δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα, ισχύει και σε σχέση με το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας.

45 Κατόπιν των ανωτέρω, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας, η οποία εγκρίθηκε με τον κανονισμό 1591/84, δεν απονέμει στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία να μπορούν οι ιδιώτες αυτοί να επικαλούνται ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών.

Επί των δικαστικών εξόδων

46 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ΄ αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 4 της συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, αφενός, και του Συμφώνου της Καρθαγένης και των χωρών μελών του, Βολιβίας, Κολομβίας, Ισημερινού, Περού και Βενεζουέλας, αφετέρου, η οποία εγκρίθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1591/84 του Συμβουλίου, της 4ης Ιουνίου 1984, δεν απονέμει στους ιδιώτες δικαιώματα τα οποία να μπορούν οι ιδιώτες αυτοί να επικαλούνται ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών.

(υπογραφές)